СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 52. — Джерзи Ситі, Н. Дж., второк, 4. марта, 1924. — VOL. XXXII. — No. 52. — Jersey City, N. J., Tuesday, March 4, 1924. — THREE CENTS

ВЕЛИКИЙ ВИБУХ У ХЕМІЧНІЙ ФАБРИЦІ

НИКСОН, Ню Джерзи, 1. марта. — В місцевій фабриці штучного навозу, що належить до підприємства Амонит Ко., случився страшний вибух хемікалій, наслідком котрого згинуло коло 20 людий, а коло сотки було ранених.

Вибух знищив коло 40 будинків і чути його було на 50 миль довкола. Причини вибуху ще не знають, але догадуються, що викликала його неосторожність з якимось вибуховим средством.

Межи тяжко раненими, котрих відставлено до шпиталів, є: Михайло Ковач з Метучена, Іван Соловський з Перт Амбою та Павло Острович з Линденаь.

СЕНАТ РІШИВ ПРОСЛІДИТИ ДІЯЛЬНІСТЬ МІНІСТРА СУДІВНИЦТВА

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Сенат рішив нині величезною більшостю голосів розвести слідство над діяльностю ґенерального прокуратора (міністра судівництва) Догерті.

За слідством заявилося 66 голосів, проти всего 1.

ДЕМОКРАТИ ВИКИДАЮТЬ НАФТЯРА

САН ФРАНЦИСКО, Каліфорнія, 1. марта. — Стейтовий демократичний комітет рішив викинути з партійного уряду нафтяра Догені, вмішаного в нафтовий скандал.

ЗА ПОДАТКОВИЙ ЗАКОН

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Проти проекту податкового закона починається зривати опозиція. Сенатори подають в сумнів порадність ухвалювати проект, принятий палатою послів; кажуть, що державний скарб утратить річно коло 460 міліонів долярів, а на се він не може собі дозволити.

БОРОТЬБА ЗА БОНУС ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Чим близче до ухвалення податкового закона, тим більше висувається вперед проект закона про бонус для ветеранів великої війни. Прихильники бонуса заявляють, що вони потрафлять переперти його ухвалення навіть проти опозиції президента, себто навіть на случай, якби Кулидж захотів ветувати ухвалу.

В ріжних містах Злучени хДержав уряджено нині величаві походи ветеранів, демонструючих за ухваленнем бонусового закона.

ЩЕ ОДИН ВОЄННИЙ КОРАБЕЛЬ ВИСЛАНО ДО ГОНДУРАСА

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Американський департамент фльоти вислав на води середно-американської републики Гондураса воєнний корабель Денвер, щоби він охороняв там американські інтереси підчас політичних потрясень в републиці.

Зроблено се на чутку, що підчас заворушень там згинув один американський горожанин.

ЗНОВА „ЧУЖИНЦІ"

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Конґресмен Кейбел з Огайо виголосив нині в конґресі промову, в котрій заявився за утворенням в конґресі „американського бльоку", який мавби протиділати „чужинецькому бльокови", що буцімто хоче повалити іміґраційний проект в інтересі чужих держав.

ПЕРЕД ВИБОРАМИ ПРЕЗИДЕНТА

ВАШІНҐТОН, 1. марта. — Сенатор Ла Фолет, провідник так званого поступового бльоку в конґресі, вислав нині до републиканського комітету стейту Норт Дакоти телеграму, в якій заявляє, що він не думає бути кандидатом при наближаючихся президіяльних виборах.

МЕКСИКАНСЬКА ЗАВЕРУХА

МЕККСИКО, 1. марта. — Федеральний уряд Мексика постановив почати кампанію проти повстанців на півострові Юкатані, щоби остаточно здусити повстання до решти.

Де Ля Гуерта, провідник мексиканських повстанців, вислав до своїх приятелів в Америці телеґрами, що він не здається та буде битися до послідного.

ЗДЕРЖАНО БУДІВЛЯНИЙ РУХ ЧЕРЕЗ ПЕРЕГОВОРИ

ПИТСБУРҐ, Па., 1. марта. — Пять юнії будівляного промислу зажадало підвишки робітничої заплати. Щоби повести переговори в сій справі з представниками будівляних підприємств, задержано ввесь будівляний рух.

ДЕРЖАВНИЙ ПРОЦЕС ЗА ЧАС

НЮ ГЕЙВЕН, Конектикат, 1. марта. — Найвисший суд стейту розбирав нині питанне, чи закон стейтової леґіслятури, приказуючий вживанне на публично виставлених годинниках лишень одностайного („стендерд") часу, годиться з конституцією стейту та Злучених Держав. Суд рішив, що закон конституції не противиться, значить, леґіслятура має право зборонити заведенне так званого щадження денного світла.

ФИЛИПИНЦІ ПРОГОЛОШУЮТЬ БОЙКОТ АМЕРИКИ

ВАШІНҐТОН, 2. марта. — Филипинська комісія повної независимости від Злучених Держав проголосила серед Филипинців бойкот всіх ґазет та товарів Американців. Зроблено сей крок для запротестовання проти заборони висилання з Филипинів до Америки фондів на піддержанне пропаґанди за филипинською независимостю.

СМЕРТЬ ВІД ПОПАРЕННЯ

В шпиталі в Брейнерд, стейті Ню Джерзі, помер 4-літний хлопчина Яків Ковач, котрий бавився в кухні своїх родичів та вилляв на себе цебер кипучої води.

ПРОТИ ІМІҐРАЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ.

НЮ ЙОРК, 2. марта. — В так званім Жидівськім Центрі Бруклина відбулося нині велике протестаційне віче в справі іміґраційного проекту Джансона. Ряд бесідників, представляючих ріжні жидівські та католицькі організації, пятнував проект як спробу Ку-Клакс-Клена. Межи бесідниками був републиканський конґресмен Ля Ґвардія.

ВМЕРЛА ЧЕРЕЗ СТРАХ.

До Ню Йорк Госпитал доставлено паню Теодорупольо, котра зімліла на вулиці зі страху, як на неї спрямувався автомобіль. Автомобіліст в час звернув авто на бік і не вдарив женщини, але вона зімліла зі страху, а відставлена до шпиталю, там померла на серцевий удар.

ЗРІСТ ЧИСЛА БУЙВОЛІВ

Федеральний департамент рільництва заявляє, що побоювання, що американський буйвол (бафело) скоро вигине не справджуються. Буйвол не то що не вигибає, але зростає числом так, що незадовго відай уже буде можна дозволити полювати на нього.

ЗЕЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА.

Коло міста Болтимора, в стейті Мериленді, вискочив зі шин поспішний поїзд Пенсилвенійської зелізниці, що їхав з Гарисбурґа до Болтимора. Наслідком випадку погиб один чоловік, а 4 других віднесло легкі рани.

СМЕРТЬ ЦАРСЬКОГО ҐЕНЕРАЛА.

В Бейоні, Ню Джерзі, помер царський ґенерал Микола Павлович Костилов, котрий був інспектором 12-го корпусу царської армії в часи світової війни.

СЕНЗАЦІЙНИЙ ЗАКИД.

Перед нюйорський стейтовим судом стає шофер Джордж Бренен, котрому прокураторія закидує, що він вбив Говарда Рихтера. Самий обжалований зізнав на суді, що він не вбив Рихтера та що він не був на місці проступку в хвилі злочину. Зате на другий день після вбийства в його мешканю був полісмен Чарлз Герт, його товариш з молодих літ, та признався, що се він вбив Рихтера зі свого револьвера. Що полісмен говорив таке, признали також мати й сестра обжалованого.

ВОВКИ НАПАЛИ НА ЗАЛІЗНИЦЮ.

Загребські „Селячке Новіне" пишуть, що біля Младеновця (в Сербії) випав був такий великий сніг, що залізничий поїзд не міг дальше їхати. Мусів ждати 17 годин, доки залізничого шляху не очистили з снігу. В ночі напали голодні вовки на поїзд, але не могли нiщо вдіяти, бо ваґони були зачинені. Вранці розігнано вовків крісовою пальбою.

ЮҐОСЛАВЯНСЬКІ ЧАСОПИСИ В АМЕРИЦІ.

В Північній Америці виходить 46 юґославянських часописів. З цього 19 хорватських 17 словінських і 10 сербських.

АРЕШТОВАННЄ БРАТА АРТИСТА АРХИПЕНКА.

ЛЬВІВ, 14. лютого. — Тут арештовано бувшого українського міністра Евгена Архипенка, брата артиста скульптора Олександра Архипенко, котрий тепер працює в Ню Йорку.

ЩО ПИШУТЬ НАШІ ЛЮДИ З ФРАНЦІЇ.

Від одного з передплатників, який виїхав на роботи до Франції, дістала редакція львівського „Нового Часу" лист, в якому він пише таке:

„Я приїхав до Франції на кошт хлібодавця за посередництвом державного бюра при ул. Кармеліцькій ч. 4. у Львові. Раджу однак всім, хто ще вибирався би до Франції, щоб конечно їхав на свій власний кошт. Коли ніяк не міг би виїхати на свій кошт, то нехай не робить умови на рік, лише на 3 місяці. Бо нас всіх законтрактованих занадто використовують і то як польські бюра так і Французи працьодавці".

КЛЄМАНСО ФІЛЬМОВИЙ АВТОР.

Вісімдесятьтрилітний старець Жорж Клємансо, прозваний „тигром Франції", написав фільмову драму. Песу цю вже давали в Парижі, а головні ролі ґрають артисти з цісарського театру в Пекіні. Зміст фільму є стара хінська казка з доби династії Мінґ. Діється між 1320—1620 роком по хінському численню. Заголовок драми „Серпанок щастя" дав драмі сам Клємансо. В фільмі говориться про поета, котрий ненадійно осліп. Вже як сліпцеві здавалося йому, що все в світі довкола нього гарне й благородне. Коли поет після довгих літ, відзискав зір, переконався, що обманувся гірко в своїй вірі. Тому попросив лікаря, щоби знову осліпив його щоби могли повернутися йому його втрачені ідеали. — Головну ролю ґрає Шоу-Ґю. Це найліпший артист із сучасних хінських акторів. Він теж переклав цю Клємансову песу на китайську й японську мову. Шоу-Ґю робить заходи, щоби цю песу давати і в цісарському театрі в Пекіні.

ДАР ПАПИ.

Папа Пій XI. призначив для Німеччини 1,200,000 лірів готівкою для безробітних, 50,000 метрів полотна на церковні ризи і 3 гектолітри вина для літурґічних цілей.

ПЕРШЕ БУВ СУДДЄЮ, ТЕПЕР ШЕВЦЕМ.

Вернули часи, що ремесло є незвичайно цінне. Велика матеріяльна нужда, яка дається в знаки умовим робітникам в Европі, головнож урядникам, редукція урядників, — каже їм хапатися иншого заробітку. З Румунії доходять вістки, що урядники, котрі не можуть погодитися з корупцією (підкупством), а з малої платні ніяк не всилі вижити, хапаються ріжних инших зайнять. Так у місцевости Ліпі біля Темешвара ненадійно зявився шільд „Др. Йосиф Теґлясі, мужеський і жіночий швець". Др. Теґлясі 1913-го року вступив був на службу в окружному суді в Темешварі і скоро зробився славним судовиком. Але що не знав румунської мови, а його платня зовсім не відповідала нинішнім життєвим відносинам, то він покинув державну службу й пійшов на практику до шевця. Тепер уже відчинив самостійну шевську робітню. А що показався добрим шевцем, має доволі гостей.

ЧОТИРИ РОДИ ЧИТАЧІВ.

„Менчестер Ґардіен" пише про великий розвиток книжки в цьому столітті, а головно після війни. Зазначує, що число читачів також значно збільшилося. Але це велике число читачів і тепер можемо точно поділити на чотири тихсамих катеґорії, що їх колись поділив був анґлійський поет Колоднидж: „Ці, котрі, так сказати, втягають у себе все і це все дають иншим, так що в них самих ніщо не останеться. То є губки. Другі не запамятають ніщо. Вони читають книжку за книжкою, щоби їм сходив час. То посудини з піску. Треті задержують лише це, що є гірше, нечистий осад. Ці люде — то фільтри. Четверті є чисті діяманти, а саме ці, котрі з причитаного запамятують лише ясні хвилі і цим сяйвом осягають і инших".

ДИМОМ ВИКУРИВ ДЕСЯТЬ КУНИЦЬ.

В газеті „Обзор" читаємо: Один селянин біля Сараєва (Боснія) пійшов на лови на куну. У великому дуплавому буці найшов гніздо куни, але ніяк не міг зловити її. Та скоро прийшов на спосіб, як то дібратися до них. Димом вигнав їх із гнізда. Із дупла небаром вискочило десять молодих куниць. Вони були запоморочені димом, тому скоро половив їх усіх.

ПРЕМІЄР МЕКДАНЕЛД ПРОТИ МІЛІТАРИЗМУ ФРАНЦІЇ

ЛОНДОН, 2. марта. — Британський премієр Джеймс Ремсей Мекданелд вислав лист до французького премієра Раймонда Пуанкаре, в якому виразно сказав, що Анґлія не розуміє, чому Франція держить великі зорудження, а з особливим підозріннем глядить на її великі зорудження у воздусі.

Далі він сказав про потребу відбудови і замирення Европи та висловив надію, що Америка Европі в сьому ділі поможе.

ЗАПОВІДАЄ УПАДОК ПРАВИТЕЛЬСТВА ПАРТІЇ ПРАЦІ В ОСЕНИ

ҐЛЕСҐОВ, Шотляндія, Велика Британія, 2. марта. — Посол з Партії Праці, Ніл МекЛін, промовляв тут сьогодня на робітничій демонстрації. Він сказав, що не вірить, аби правительство Партії Праці видержало довго. Найдалі, казав, може видержить до осени, а тоді будуть нові вибори, до яких вже тепер робітники мусять готовитись.

ЗАПОВІДАЮТЬ РОЗВЯЗАННЄ НІМЕЦЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ

БЕРЛІН, 2. марта. — В середу, 5. с. м., збирається на нову сесію німецький парлямент.

Соціялісти хотять довести до негайного розвязання парляменту. Воно може статись і сього тижня. Нові вибори були-б на другий місяць.

В БОЛГАРІЇ ГОТУЄТЬСЯ НОВА КОМУНІСТИЧНА РЕВОЛЬТА

СОФІЯ, столиця Болгарії, 2. марта. — Болгарське правительство приготовляється на кроваву боротьбу, яку, як запевняють, мають викликати ще сього місяця богарські комуністи. Правительство приготовляє шпиталі і службу Червоного Хреста для ранених жовнірів.

Міністерство судівництва подало до прилюдного відома, що болгарські комуністи повтікали до Сербії, там збирають оруже і готовляться до нападу на Болгарію.

Премієр Занков нині говорив про се в собранню (парляменті) і вигрожувався пястуком в сторону крайніх послів, кажучи: „Ви приготовляєте нове кровопролитте!"

І ЛІҐА НА ЩОСЬ ПРИДАЛАСЬ!

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 2. марта. — Секретаріят Ліґи Народів одержав умову про вінчаннє Британки пані Луіси Мавитбеттен із шведським престолонаслідником Ґуставом Адольфом.

ДОЩІ В ЕВРОПІ

ПАРИЖ, 2. марта. — Нині в цілій Европі падали холодні дощі.

Заповідають довші дощі в Західній і Середній Европі.

ТУРКИ ХОТЯТЬ СКАСУВАТИ КАЛІФАТ

ЦАРГОРОД, 2. марта. — З Анґори (в Малій Азії), теперішньої столиці Туреччини, повідомляють, що турецький парлямент має небаром ухвалити закон про скасованнє каліфату і прогнаннє каліф а(голови магометанської церкви) з Туреччини.

В азконопроекті сказано також, що правительство має стягнути з каліфа 300,000 турецьких фунтів і забрати всі палати, які займав він і його родина. Йому оставляється рік часу на рліквідованнє його уприватних справ.

Каліфови і його родині та гаремам заборонено вивозити з Туреччини дорогоцінности.

В турецькому парляменті є ще й другі законопроєкти, один про скасованнє міністерства віроісповідань, а другий про скасованнє теольоґічних шкіл.

Каліф Абдул Меджід Еффенді вже тепер готовиться поїхати за своїм стриєм, бувшим султаном Магомедом VI, на вигнаннє.

ВЕСНЯНИЙ ЯРМАРОК В ЛЯЙПЦІҐУ

ЛЯЙПЦІҐ, Німеччина, 2. марта. — Тут отворено весняний ярмарок. Виставців є 14,000. Купці прибули з цілого світа. Між ними є теж богато Американців.

ЗЕМЛЕТРУС

ЛІСБОНА, столиця Портуґалії, 2. марта. — Нині чути було тут землетрясенне. Шкоди не було жадної.

ҐОБАРТ, Тасманія (остров біля Австралії), 2. марта. — В суботу було чути потрясення землі здовж західного побережа Тасманії. Більших шкід не було.

РАДІОВИЙ КОНЦЕРТ З ПИТСБУРҐА СЛУХАЛИ В ЦІЛІЙ АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 2. марта. — Вчера тисячі родин, що мають радіофони, чули концерт радіостації з Питсбурґа, Па.

Се сталось сим робом, що сей концерт зловила радіостація в Биґгин Гилл, Соррей, а відтам розіслала по Анґлії.

НАДУЖИТТЯ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІЦІЙНИХ ОРҐАНІВ ПЕРЕД ПОЛЬСЬКИМ СОЙМОМ

ВАРШАВА, 14. лютого. — На останньому засіданню адміністраційної комісії в польському соймі обговорювано внесенне пос. Круліковського і Лібермана в справі надужиття польських поліційних орґанів підчас останніх арештовань і трусів на українських і білоруських землях під польською окупацією. Ухвалено віддати предложений доказовий матеріял спеціяльній комісії, яка має розглянути останні події у східних „воєвудствах".

БУЗЬКИ ПОКИДАЮТЬ НІМЕЧЧИНУ

ФРАНКФУРТ над Одрою, Німеччина, — 2. марта. — Німці завважують, що тепер мало бузьків в Німеччині. Їх число стало маліти від 1918 року, себто від упадку монархії в Німеччині. Причиною сього те, що давнійше люди старались, аби бузьки мали гнізда на їх хатах, а тепер про се не дбають.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і загряницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОДАТКОВИЙ ПРОЄКТ.

Палата послів приняла вже проект податкового закона і в той спосіб зробила перший рішаючий крок до його повного ухвалення. Коли сенат поспішиться зі своєю акцією, то населення Злучених Держав ще готово платити сьогорічний податок, який мавби бути заплачений до половини біжучого місяця, вже після нового закона.

Новий проект є компромісом, себто вислідом боротьби межи противними проектами. Станули тут до боротьби головно два проекти: республиканський проект, предложений секретарем (міністром) скарбу Мелоном та демократичний проект Ґарнера.

Ріжниця межи сими проєктами лежить в тому, що проект Мелона заводить 3-процентовий податок від всіх приходів до 4,000 долярів в рік та 6 процентовий податок від приходів понад сю суму. Кромі сього проект міністра Мелона заводить надподаток від приходів понад 10,000 долярів, — надподаток, котрий виносить від малих приходів 1 процент, а котрий збільшається аж до 25 процентів при приходах понад 100,000 долярів. Після Мелонового проекту податкові увільнення малиби бути такі самі, як в обовязуючім тепер законі.

Ґарнерів проект радив завести 2 процентовий податок від приходів до 5,000 долярів в рік, 4-процентовий від приходів до 8,000 долярів, а 6-процентовий від приходів понад сю суму. Надподаток мав після нього виносити від 1 до 44 процентів, залежно від висоти приходу. Податкові увільнення мали бути багато свобіднійші, як в теперішньому законі, а саме кождий самотний чоловік мав бути свобідний від податку від 2,000 долярів, а кождий сімейний чоловік не мав платити податку від 3,000 долярів приходу.

Коли зрівняти зі собою сі два проекти, то, на загал кажучи, справді Мелонів проект є кориснійшим для богатих податковців ,а Ґарнерів для малих. Через те й боротьба межи ними була дуже завзята. Ні одна ні друга сторона не хотіла уступити другій, тим більше, що кожда хотіла мати при наближаючихся виборах ґарний адут перед народом.

Остаточно, однак, конгресменови Лонгвортови вдалося виробити компромісовий проект. Після нього податковці, що мають річного приходу до 4,000 долярів, малиб платити податку 2 проценти, податковці з річним приходом від 4,000 до 8,000 долярів, 5 процентів, а податковці з річним приходом понад 8,000 долярів в рік 6 процентів.

Після сього проекту надподатки починаються від приходу 10,000 долярів в рік, і від 1 проценту ростуть аж до 37 і пів процента при приходах понад 200,000 долярів в рік.

Щодо податкових звільнень, то після Лонгвортового проекту самотний чоловік звільнений від податку від перших 1,000 долярів, сімейна людина, що має річного приходу до 5,000 долярів, звільнена від податку від 2,500 долярів; а голови родин, що мають прихід понад 5,000 долярів, не обовязані платити податок від перших 2 тисяч долярів.

Так представляється проект, котрий відай і стане новим податковим законом.

НАЦІОНАЛЬНА МЕНШІСТЬ НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ.

В нейорському тижневику „Де Нейшен" появилася стаття про національні меншости в совєтській Росії.

Стаття, на скрізь симпатична до большевиків, говорить межи иньчими національними меншостями і про Україну. Большевицькому симпатикови навіть на думку не прийде, що під національними меншостями не розуміється ніколи народа, що заселює простори півтора раза більші від Німеччини або Франції. Йому видно не може поміститися в голові, що Українці на Україні не національна меншість, та що їм не належиться право національної меншости на Україні.

Московські імперіялістичні погляди так пересякли большевицьку душу, що навіть їх приятелі заражуються московським шовінізмом та величають Москалів за те, що вони дали Українцям право національної меншости на Вкраїні, тоді як се Українці повинні давати Москалям на Україні право меншости.

Відомо, таке саме становище супроти Українців займають шовіністичні Поляки. Вони теж трактують Українців, загарбаних силою під польську державу, як національну меншість в Польщі. Польський сойм теж говорить про права національних меншостий, хоча під тою фразою розуміється кольонії, розсіяні по одноцільній території другого народа, кольонії, які ніяк не можна вилучити з другої національної території в самостійну державу. Так воно не є з Україною, котра становить кольосальну землю, заселену збитою масою Українців, та котра може становити самостійну політичну одиницю.

Вискаэ большевицького вихвалювача показує, що загарбувачі чужих земель всюди однакові. Під якими кличами рабівники чужих земель не йшлиб, вони ніяк не можуть зрозуміти, що рабований хоче не милостині, а права на свобідне існуванне.

ЧЕСЬКІ КЛОПОТИ „РЕПАРАЦІЙНІ" ТА ПІДКАРПАТСЬКІ ХРІЇ.

(Оригінальна допись „Свободи" з Праги).

(2)

Ось як жалуються чеські орґани преси на своїх опікунів та союзників. І справді це немала безличність антанти кидатись у війну з ріжними такими гарними кличами а потім казати собі платити і за освободженнє і за власні землі освободжених, та за збудовані на них таки за чеські податки — будинки.

Однак Чехи — нарікаючи на несправедливість других не повинні замикати очей на своє власне поступованнє зглядом тих, котрі до них добровільно прилучилися. Це відноситься передовсім до Підкарпатських Русинів, зглядом котрих їх політика з кождим днем чимраз більше аґресивна, чимраз більше ворожа! Правда — ще в р. 1919 заявляли провідні чеські мужі державні українським політикам так з Великої України я к і Галичанам:

„Ми беремо Підкарпатте лише в депозит; збудуйте собі державу, — чи вона буде Соборна Україна чи лиш Галицька — а ми вам Підкарпатську Русь (так вони все її звуть) назад віддамо". Як буде треба ми наведемо імена і дати: хто і коли та кому таке говорив.

Однак — як звісно — разом з їдженнем — ростє апетит. Так сталося і з Чехами, і вони пізнаючи з кождим днем більше, які великі природні богацтва має Підкарпатська Україна — з кождим днем сильнійше переконувалися, що такого смачного куска не випускається з рук!

І тому видумують вони всілякі системи, якби то приголомшити у Підкарпатян автономічний напрям а остаточно прийшли вони і до того переконання, що — так як простий народ на Підкарпаттю темний і біднй т опри добрім натиску його дасться зчехизувати. І так вони всадили на ту невеличку країну майже двайцятьтисяч своїх людей — до ріжних урядів, інституцій та війска. Не лиш вищі та нищі уряди обсаджені Чехами, але і посади ріжних лісничих, стражників і таке инше. А вже головну штучку пробували вдрати бувші чеські леґіонери, та справдішна рана, та ахіллева пята чеського державного організму: вони масою зголосилися по підкарпатські землі яко кольоністи! Потреба було аж загального протесту всіх підкарпатських партій без ріжниці національних і напрямку щоби леґіонарські затії повалити. Сам чеський уряд видячи, що прийде до европейського скандалу, скликав до Ужгороду конференцію всіх партій, на котрій на внесенне радника Еха справді докищо скручено голову.

Головною штучкою Чехів для ослаблення підкарпатського відродження — се підпиранне безличне і провокаційне москвофілів, передовсі галицьких. У тім перед веде й чеська партія аграрна, партія чеського президента міністрів Швеглги. Вона висунула на губернатора злобного а темного автохтонного москвофіла Д. Бескида, вона затроює середні школи московщиною, вона поставила властивим губернатором (бо Бескид лиш мальований) Чеха Розсипаля, що показався знаменитим спеціялістом від розєднювання в Клядні на Чехах, де був старостою. Там він зручно шахував комуністів соц. демократами, а ще у нутрі кождої з тих партій підбехтував одного провідника проти другого, і в цей спосіб запаралізував весь тамошний робітничий рух. Це є спритний спеціяліст від засади „дівіде ет імпера", то є: поділи, посвари людей між собою, а потім пануй над ними. Ту засаду Розсипаль плекає на велику скалю і докищо та діявольска робота йому вповні удаєся. Минувшої осени він безлично пошахрував вибори до громад, а тепер те саме хоче зробити з виборами до празького парляменту.

Одною зі штучок чеської бюрократії, старої „ракушатської" школи, се — за всяку ціну вишукувати українську ірредентy. Від найнизшого шпіцля до найстаршого „ради" всьо лиш нюхає і шукає за ірредентою, лише, що на лихо знайти не може. Не лиш місцеві націоналісти „Руснаки" але взагалі всі Українці станули на становищі, що Підкарпаття мусить бути за всяку ціну ратоване під зглядом національним, хотя під зглядом політичним може лишитися в складі чеської републики. Жиють же в републиці швайцарській три народи: Німці, Французи та Італіяне, а нікому з них не приходить і на думку робити ірредентy, відривати свої національні кантони та прилучати їх до Німеччини, Франції або Італії. Вони мають повну національну свободу, вони себе одні других не деціоналізують та не кольонізують! Річ певна, що Чехи хотілиби за всяку ціну такий ірредентистичний рух викликати, щоби мати причину до репресій, але це їм на щасте не удаєся. Однакож все ще вони час до часу аарнжують собі таку іррендистичну хрію, як нпр. було з народним учителем Грицем Коссаком, що був колись полковником У. С. С. Його раптом Чехи арештовали і взялися везти до польської границі, щоби його видати Полякам. На силу удалося в послідній хвилі „комітетови укр. еміґрантів" в Ужгороді виратувати... Чехів від такого скандалу.

Треба однак по справедливости піднести, що акція проти п. Гр. Коссака була розпочата на виразне жаданне польського уряду. Але-ж чи чеська република має стояти на услугах своїх ворогів — Ляхів?

Єще поганіщу штучку вдрали чеські військові поліційні власти в Йозефові з декотрими членами нашої галицької бриґади. Опираючись на доносі якоїсь „зрадженої" повії вони арештували цілий ряд наших людей, закидуючи їм... большевизм! В тім переконанню удержала їх ще та обставина, що в ріжних письмах вони найшли титулатуру „У. С. С.". Ті бувши поліційні чеські голови витовкували собі на „Український совєтський союз" а ще більше укріпили себе в тім ідіотичнім переконанню коли побачили, що напі вояки себе в листах титулують „товаришами"! Ага! „товариш" — то тільки, що „товаріщ" — альзо — большевики! Треба було плоскоколобим поліцаям доперва витовковувати що то є „У. С. С." і що „товаришами" ще себе запорожські козаки називали! Служно сказав отаман Волощак визшим поліційним властям в Празі:

„Ви Чехи через пару літ вже удержуєте нашу бриґаду, помагаєте нашій молодежи до студій і ми Українці глубоко вдячні вам за вашу дружню поміч. Щож це за розум, щоже це за льоґіка — тепе рвсьо то виче[р]кувати в нашій душі такими безглуздими арештами, як в Йозефові?"

Треба признати, що ціла Йозефовська афера була викликана низшими властями і була несподіванкою і для самого празького центрального уряду. Але його річею було покарати йозефовських шпіцлів за надто велике поліційське „усердіє" та в цей спосіб дати сатисфакцію нашим людям.

Йозефовська афера се один примір більше, як Чехи нерозуміються на наших справах. Чехи, хоч кричать на всі боки про своє славянофільство—то фактично у справах славянських цілком темні. Пересічний інтеліґентний навіть Чех є заліннвий щоби справи „братніх" народів студіювати, бо йому вилае вповні фраза про велике „Руско" і переконанне, що те „Руско" нічого иншого до роботи не має, як лише його, Чеха спасати. Забуває він, що між „Руском" а Чехією є ще величезна, бодай чотири рази від Чехії більша Україна. Чехи вдоволяються звичайно тим, що для кождого славянського народа є у них попару спеціялістів, що і справді тим народом інтересуються. Але вислідками їх студій загал Чехів не інтересуєся а загіпнотизовує себе ріжними бляґами про „Руско". Не диво, що коли другий славянський народ, утиснений „Руском" хоче зпід того утиску висвободитися, то Чехи уважають його за зрадника „славянської справи".

(Конець буде).

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Місячні збори Українського Демократичного Клюбу відбудуться в четвер, 6. марта с. р., точно о 8. годині вечером у власнім льокали, 59 St. Marks Place, New York. 52-53

Обовязком кождого члена явитись, а також представити число і місце видання горожанських паперів.

ВИДІЛ.

УКРАЇНІЗАЦІЯ І ДІЙСНІСТЬ.

До львівського Діла пише один Придніпрянець:

Понад 5 літ панує на Україні большевицька влада, а й досі ми з величезним зацікавленнєм зустрічаємо кожду людину, яка прибуває з того боку Збруча та може поінформувати нас в справах Наддніпрянської України. Весь час ми очікуємо чогось незвичайного, якоїсь несподіваної новини.

Кілька днів тому я їхав з Кракова до Варшави. Коли я увійшов у купе, то почув балачку російською мовою поміж старим сивим добродієм, що сидів у кутку і двома Поляками, які його розпитували про Київ. Виявилось, що старий добродій — совєтський урядовець досить високої ранґи, їде з Відня і Праги, куди його посилав уряд у фахових справах, а постійний осідок має у Києві, куди й прямує.

На одній з близших стацій Поляки висіли і в купе остали ми у двох. Я пересів близше до свого попутчика і звернувся до нього по російськи.

— Я еміґрант, Українець і я раз із Києва. Мене дуже цікавить, що тепер там робиться. Слухав я, що ви розповідали Полякам, але якраз про українські справи ви мало згадували.

Я був приємно здивований, коли старий большевицький „спец" відповів мені чистою українською мовою.

— Я сам Українець і колись приятелював з кращими нашими діячами, але тепер закопався в свій фах і навряд, чи зможу розповісти вам щось цікавого. Зазначу лише, що до ставиться досить підозріло і хиба що терпить їх.

Зробивши вигляд, що це для мене несподіванка, я почав жалуватись на важке еміґрантське життя, на тугу за батьківщиною; сказав, що чимало еміґрантів збирається повертати до дому і спитав його поради у цій справі.

Мій сивий бесідник кілька хвилинок пильно дивився мені в очі; потім поклав руку на моє плече і поважно, з притиском відповів:

— Терпи, козаче, отаманом будеш!...

Тут я вже й справді здивувався.

— Хібаж так зле на Україні тепер? Ми читаємо тут про українізацію та радіємо. Чи може то брехні?

— Ні, коли хочете, це не є брехні, але фактично вся та офіційна українізація покищо менше реальна. Для переведення її нема ні надто жагучого бажання, ні відповідних людий, ні матеріяльних засобів. Ніхто не заперечить тепер вам завести українську школу, але попробуйте дістати для неї приладдя, підручників, учителя! Знесилені ми остаточно... Фактично майже всі справи й тепер залишуються в руках Москалів та Жидів.

— А як же народ, селянство.

— Селянство — воно розуміє. Ілюзій собі не робить і владу вважає чужою. Та так воно і в дійсности є. Влада в нас чужоземна.

— Щож, це виходить якийсь тупий заулок. Як можете ви жити без ніяких надій?...

Мій бесідник знов цільно подивився на мене і раптом зареготав та так щиро й заразливо, що мені чомусь весело стало.

— Та хто вам про безнадійність сказав? Я-ж вас попередив: „Терпи, козаче, — отаманом будеш". Україна росте, — стихійно й непереможно росте. підростає і з кождим днем міцнійше молоде національне колінне. Це вже не нашої вдачі люди, і швидко життє перейде до їх рук.

Потяг підійшов до Ченстохови, в наш перейди увійшли нові пасажири і ми замовкли. Та слова мого товариша подорожі зробили на мене велике враження...

А. Мисливий.

ЯК ЛЮДИ ЖИВУТЬ ТЕПЕР НА УКРАЇНІ?

Берлінський московський дневник Руль містить такий лист з України (від. Московки до свояка в Німеччині):

— „Ти журишся, що я не маю грошей. Та не журись, бо я роблю для господаря, в якого мешкаю, тепли хустки і панчохи і ся робота мене розриває та дає гроші бодай на оплату листів. В нас платиться за листи по курсі червінця. За попередній листя я заплатила 20 коп. або 160 міліонів рублів, а за другий 850 міліонів. Большевицькі червінці, чи як їх називають селяни „большевицька видумка", не мають твердої ціни. З початку випущено їх на міліярд а в грудні їх було вже на 25 міліярдів. Випущені і державні льотерійні льоси та прибільшено виграні платити золотом. Але замісць золота дали такі-ж папірці у виді червінців. Одно натяганне! Богато селян в грошах не орієнтуєся. Вони балакають собі, що коло нового року випустять нові, а ці прийдеться вимінювати. Були тисячі, були і мілони, але всі вони так мінялись і падали в ціні, що вийшовши на базар, нічого за них не купиш. Бували випадки, що покупні тужне на базарі з пересердя драли ті гроші на шматки і кидали об землю. Один селянин виклев собі вікно міліоновими банкнотами, а його жінка поїхала до міста міняти їх на добрі гроші, але не виміняла, бо біля банку була така велика черга, що вона не могла дочекатись на виміну. До того понесла ще втрату, бо мусіла зокрема заплатити підводі за страчений час. Цукру в нас давно вже нема, але хто зберіг пасіку, тому добре ведеться, бо бінює мід за все потрібне.

В наших газетах пишуть, що в Німеччині горожанська війна. Взиваюуть населенне, щоб допомагало німецькому пролетаріятови. Для досягнення тої мети змобілізовано у нас у селі кількох людий. Але тепер все те якось втихло і ніхто не інтересуєє. Батькову наукову бібліотеку, яку він збирав літами, мушу продати. Одначе в селі ніхто не хоче її купити, ні гуртом ні по одиниці. Везти її до міста за далеко. Крамничник запронував мені продати її йому на вагу як папір до паковання. Жалко бібліотеки, але звідкіля взяти грошей? В моїх старих літах не заробю. Так і продала по 100 міліонів за фунт. Купила за ті гроші мяса і було чим розговітись на Різдвяні свята. Ходила до церкви. Тепер, хоч релігію большевики переслідують, але сі селяни, котрі не служать у „виконкомі", дуже пильно ходять на богослужения. Священника большевики вигнали з церковного мешкання. Селяни примістили священника автокефальної церкви у себе. Баби утворили окремий комітет для його матеріяльного забезпечення. Виберні споміж них ходять по хатах і збирають для священника хліб, продукти, паливо і гроші. За дозвіл на хрестини треба платити до „виконкому" 20 міліардів. Та мимо такого високого мита за приход на світ, селяни хрестять дітий".

ЛЯЦЬКИЙ ПОХІД ПРОТИ ЛИТОВСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

„Народове" правительство Вітоса-Ґломбінського злобно замкнуло литовську ґімназію в Свенцянах. Як притоку до замкнення кураторія подала, що рівень цеї гімназії дуже низький. Показується тепер, що це неправда, бо в цій приватній ґімназії вчили люде з вищою освітою. Зреютою ґімназію вдержувано з приватних фондів, отже при чім ця вшехпольська дбайливість? Та те, що прийшло опісля, гідне пера гумориста. Ґімназію перемінено на вищу народню школу. Тепер Поляки хочуть її замкнути, бо... її рівень за високий (вчать латини — Прим. Ред.). Отже ґімназію замикається за низький рівень, народню школу за зависокий... Типово вшехпольські арґументи.

В останніх часах, як подає „Роботнік", замкнено литовські школи в Гервятах, Ґалунах, Клепочі, Барцинах, Відейнинах, Дайнові, Ратичах і Склерах.

Справа закриття свенцянської ґімназії найшла вже відгомін в Союзі Народів. Литовський представник під кінець м. р. зложив ґенер. секретареви Союза Народів в цій справі ноту, в якій пригадує, що він домагався від Союза висилки на Виленщину слідчої комісії для провірення положення непольського населення.

Для констрасту слід пригадати, що на Литві для нечисленної польської меншости є пять польських ґімназій і кількадесять народніх шкіл. Між тим Польща майже вже зліквідувала литовське шкільництво.

В ТЕРНОПОЛІ РОЗВЯЗУЮТЬ УКРАЇНСЬКИЙ ПРИВАТНИЙ ДІВОЧИЙ СЕМІНАР

Львівський „Новий Час" доносить:

Ідучи послідовно по лінії винищування українських шкіл, не забували „культурні" сусіди про Тернопіль, де й без того культурна-освітна нива лежить майже облогом. Минувшої осени, власти мали „благородний намір розвязати приватний дівочий семинар.

Українські місцеві покликані чинники виєднали остаточно після несчисленних поїздок по всіх закутинах держави, що „ласкаво" дозволено продовжати науку.

Треба було подбати для того семинара о право прилюдности. Знова прошення і поїзки по ріжних установах і їх „некомпетентних" дигнітарках, аж врешті тернопільський воевода заявив: „Рубцє собє, цо хцецє", бо мовляв, семинар буде й так розвязаний з кінцем сього шкільного року, отже тимсамим, про право прилюдности не може бути й мови.

Професори сього семинара зійшлись на конференцію і найшли дуже гарний вихід з того положення, міркуючи собі, що пятого курсу семинара не буде, отже учениці четвертого курсу повинні старатись перейти до других семинарів українських, а семинар тернопільський може істнувати дальше, коли самі учениці згідні ходити туди, так собі, для самого знання. Представлено ученицям таке положенне. Тепер ходить на науку по девять учениць на курс, і більше плачуть чим вчаться. Решта вписується до місцевих польських семинарів, очевидно на один курс нисше. Про перепони при приниманню нема що і згадувати, слід лише замітити, що вимагають навіть зміни прізвища. Наші професори твердять знова, що український приватний семинар не розвязується.

СКІЛЬКИ ЧОЛОВІК ЗЇСТЬ?

Скільки харчів зїсть нормальний чоловік за ціле своє життя? На це питання тяжко відповісти. Приблизно всетаки обчислено деякі числа, а на основі їх можемо уявити собі такий образ. Чоловік їсть 225 до 250 метричних сотнарів хліба, около 18.000 кґ. мяса, 10—15.000 штук яєць, 6000 кґ. риби (самособою лише (надморські мешканці), 25.000 літрів плинів. То є числа для 60-літнього чоловіка. До цього треба ще додати велику скількість ярини, сира, овочів і т. д. Соли зїсть чоловік за ціле життя 1.750 кґ.

БАНКИР ЖЕБРАКІВ

У Берліні живе Еміль Найман, котрий є банкиром жебручих дідів. Найман довгі літа був біржевим аґентом у Франкфурті над Майном. Велося йому добре й успішно, поки не знищило його банкротство одного великого спекулянта. Тоді Найман старався шукати щастя в Берліні, але безуспішно. Ще більше приключилася йому нещаслива пригода, втратив ногу під трамваєм. Чотири місяці лежав у шпиталі. Коли виздоровів, остало йому в кишени кілька фенігів. Купив за них сірників і продавав на вулиці, наче жебрак. Десять літ жив між убогим народом і вуличницями. Одного вечера два роки після світової війни приключилася йому небудення пригода. На „його" углі задержався роскішний автомобіль, а з нього вийшов добродій у шкіряній куртці. Еміль зараз викликнув до нього: Сірники! Нещасливий інвалід!" як счудувався Найман, коли в цьому добродієви впізнав того збанкрутованого спекулянта, котрий за час війни і після неї так дуже збогатився. Той дав йому гроші і Найман отворив контору виміни біля площі Олександра. Старі товариші не забули його, хоч вже більше не був жебраком так як вони. Приносили до нього свій заробіток, шукали поради й давали гроші, щоби за них спекулював на біржі. Майже всі члени жебрацьких організацій у Берліні отворили собі в нього рахунок. Нічні вуличниці, котрих він геть знав по імені, котрі при ньому хапали своїх клієнтів і годилися з ними голосно на вулиці, складали у нього свій сумний - незавидний заробіток. Сліпці, каліки, німі, упосліджені зробилися Наймановими клієнтами. І так тепер Наймана називають банкиром жебраків.

—o—

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

І. том.

СПОГАДИ.

VI. (1883—1885)

(18)

Мальований, нудючись, часто заходив до нас без всякої справи, часом співав добрим чулим голосом сумних українських пісень, найчастіще популярного в Одесі Ніщенківського „Софрона", показував нам фотоґрафії своїх дітей (про яких буде річ далі), за якими дуже сумував і до яких зрідка потаємці навідувався.

Одного вечера він прийшов до нас, одвів мене в другу кімнату, щоб не чули товариші і запропонував мені поїхати до Київа за типографським (друкарським) шрифтом.

— Що за друкарня? здивовано спитав я.

— Отверто кажучи — народовольческа, відповів він.

— То що я маю рискувати для партії, програму якої я не поділяю, відповів я.

— Але-ж подумайте, каже Мальований, народовольці дали мені пашпорт, вони мені допомогають грішми на життя, то повинен-же я прислужитися їм, коли вони звертаються до мене; вони тепер розбиті, у них мало людей і вони просять мене допомогти їм; та й діяльність народовольців не стоїть в суперечности з українськими інтересаме, навпаки, коли вони добються загальних свобод, то се нам буде тільки на користь. Зробіть се для мене.

Говорив він так переконуючо, що я нарешті мусів згодитися, але знаючи, що за нелеґальну друкарню карають засланнем на Сібір, я поставив умовою, що в Київі я мати-му діло з людиною, яку знаю і якій довіряю. Він згодився з сим і сказав, що шрифт я маю одержати від Евгена Борисова, що недавно вернувся з Сібіру, про якого я чув, як про певного Українця-Драгоманівця, пізніще він був Херсонським Земським статистиком. А коли не застану в Київі Борисова, то маю звернутися до Миколи Ковалевського, якого те-ж недавно звільнили з заслання і якого я заочно давно знав по оповіданням д-ра Михалевича. До обох їх Мальований дав мені пароль (гасло) „Єнисей" і подав де-які практичні вказівки, як везти ту валізку з шрифтом: нехай її внесе хтось инчий і покладе не коло мене; вважати — чи хто не слідкує, приїхавши до Харкова, здати її на двірці на схов (в ґардеропу), а квіток передати на умовленому місці знайомому студентові.

Борисова я в Київі не застав і пішов до М. Ковалевського, се був хворобливого вигляду чоловік з зовсім лисою головою; я з інтересом слухав сього видатного Українця, що тоді уславився успішним збиранням грошей для радикальних виданнів за кордоном і був великою піддержкою для Драгоманова; ми умовилися з ним, що мій знайомий по Хрестоматійному гуртку, студент Костецький, потім померший лікарем, занесе в ваґон валізку з шрифтом і, не признаючись до мене, покладе її на полицю так, щоб я її бачив. Так і було зроблено і я їхав собі спокійно, але в Харкові хвилювався, коли здавав її на схов (в ґардеропу) і поки не передав квітка.

Мальований дуже дякував, аж поцілував мене; потім я що зо скілька таких послуг робив йому. Часом я їздив від нього до д-ра Мижалевича, бо той не довіряв незнайомим неінтеліґентним людям, кажучи, що всякого напів-інтеліґента; робітника, жандарми можуть або обдурити або купити.

Ссправді, наче нарочито, один робітник, що їздив до Михалевича, як пізніще виявилося, був провокатором і роскавав жандармам, що їздив по дорученню Петрова до д-ра Михалевича, але той його не приняв, сказавши, що ніякого Петрова він не знає.

Їздив я по дорученню Мальованого одного разу в Полтаву до В. Лесевича, відомого російського філософа, родом з Лубенщини, якого тоді недавно повернуто було з Сібіру і оселено під доглядом поліції в Полтаві. Мальований нарисував мені плян, по якому я мав найти помешкання Лесевича, нікого не роспитуючи.

В Полтаву я приїхав надвечір, погода була дощова, на вулицях болото, а по незакритих ровах (канавах) улиць ринула вода. Поки я, не знаючи Полтави, найшов дім, в якому жив Лесевич, то вже добре таки смерклось, а ліхтарі рідко де були. Я позвонив тричі, як сказав мені Мальований, але ніхто не відчиняв, а тим часом крізь надвірні віконниці видко було в кватирі світло. Прождавши довший час, я рішив заглянути крізь щілину віконниці і, зробивши крок, посковзнувся і впав руками в канаву, повну води і, задираючи голову до гори, щоб не захлиснутися, вилкувався вилізти з канави; саме в сей мент одчинилися двері і показався з свічкою в руках високий, старий з величезним чолом. чоловік, в якому по опису Мальованого, я пізнав Лесевича, який розглядаючись на всі боки питав:

— Хто там? Хто звонив?

Я йому з канави (рову) вигукую пароль (гасло) — „Єнесей", так повторилося зо три рази. Нарешті він догадався і присвітивши поміг мені вилізти з канави і завів до кімнати де перебрав мене в свої величезне на мене убрання, а моє — дав сушити в кухню. Я й маленька дочка його, що тепер замужем за В. Леонтовичем, дуже сміялися з моєї оказії, а Лесевичі, турбуючись за моє здоровля, напували мене чаєм з ромом.

Росказав я йому, що мені було доручено, а тоді він почав мене роспитувати про політичні течії серед студентства, про життя в гуртах то-що. По дорученню Мальованого, я в подробицях росказав йому про наш федералістичний гурток, але він особливого інтересу до українського гуртка не виявив. Пізніще в 1905 році Лесевич вже перед смертю оповів мені, що він тепер взявся читати „Громаду" Драгоманова і з тугою сказав натурально по московському:

— Як тяжко, доживши до 75 років, коли вже стоїщ одною ногою в моґилі, упевнитися, що ввесь свій вік йшов не тудою, кудою треба було йти, що відразу взяв не той напрямок! Я мав давно в руках „Громаду", навіть був знайомий з Драгомановим, але я тоді вважав, що перше всього треба помагати народовольцям здобути політичні свободи...

Одного разу Мальований прийшов до мене, попросив мене привести до нього в готель „Руфь" на Рибній улиці в такий-то номер в такий-то час Дяченка, про якого я вже згадував, як про предателя, коли говорив про наш елисаветградський гурток; він, по скінченню військової служби, служив в українській трупі Старицького, що грала тоді в Харкові.

— Та він пяниця і зовсім безпрінципний, кажу, на що він вам здався?

— Мені його треба і я прошу вас привести його до мене в номер і зараз залишити нас вдвох самих.

Хоч мені це не подобалося, як колись Лободі, знайомити мене з Мальованим, але я, умовившись з Дяченком, який вже сподівався того, в визначений час привів його в кімнату готелю, яку Мальований умисне для побачення з Дяченком наняв і пішов собі. Я нарочито в подробицях про це росказую, бо потім про се ще буде мова далі.

Незабаром після того в Харкові арештовано було знамениту російську революціонерку Віру Фіґнер, з якою Мальований мав часті зносини і яка потім висиділа в Шлісельбурській одиночній тюрмі 20 років.

Певне з обережности Мальований зараз після сього арешту, виїхав з Харкова і незабаром опинився в Женеві з земським проектом. По дорозі назад, на границі, його арештовано і привезено в Київську тюрму, де він, повінчавшись з харківською курсісткою, дочкою відомого етноґрафа Номиса, знов був засланий в Сібір, де й умер 1885 року.

Так, майже марно для України, загинув сей чоловік з феноменальною відвагою, рішучістю та енерґією; яка шкода, що він не родився років на 40 пізніще і не був в наші часи боротьби за суверенність України!

В 1883 році до Харківського Університету вступило багато студентів, що 1881 року були виключені з Московського, разом з М. Левіцький, який нас і познайомив з ними; се були переважно Москалі „чорнопередєльці", чи „народники", як їх тоді називали. Найвидатніщим з них був Юлій Бунін, брат теперішнього талановитого московського белєтриста Івана; він розвив широку аґітацію серед студентства, пізніще силкувався і наш Драгоманівський гурток втягнути в свою народницьку орґанізацію, а коли побачив, що се безнадійно, то втішався тим, що й ми „народники", хоч і українські, і що нас не захоплять народовольці, з якими він горяче боровся, виступаючи на широких студентських диспутах з ними. Особисті відносини між членами нашого гуртка і московськими народниками склалися як найкращі, особливо з талановитим, розумним Юлієм Буніним, який через багато років, будучи редактором педаґоґічного журналу в Москві, охоче містив гарні статті О. Лотоцького в оборону української мови в народніх школах.

З між народників ми близько зійшлися і з приятелем Буніна теж талановитим селянським сином з Вороніжчини фельдшером Якимом Зубенком, що був теж вільним слухачем в університеті, але він був так обмосковлений, що ніяк не піддавався українізації.

Одного разу Бунін, прийшовши до нас, оповів, що у нього є знайома панна; ґенеральська дочка, яка хоче вчитися на курсах, але батьки її не пускають, а тому вона рішилася взяти шлюб з ким-небудь, щоб увільнитися від гніту батьків і, діставши від чоловіка окремий пашпорт, бути вільною людиною і запропонував — чи не згодиться хто-небудь з нас з нею повінчатися. Пропозиція ся не здивувала нас, бо в ті часи такі фіктивні одруження практикувалися часто, але кожний з нас трьох, маючи таємний намір женитися з одною з Лубенських Українок, з якими нас познайомив Лобода, відхилили від себе пропозицію Буніна.

Через якийсь час він росказав нам, що шлюб брати з тою панною згодився Зубенко і треба тільки чотирьох свідків-шаферів (бояр), на се ми згодилися. Увійшовши до церкви, ми побачили дуже гарну, чорняву з аристократичними рисами панну, а поряд з нею нашого демократичного, але високого і стрункого Зубенка, що поглядали одно на одного з цікавістю, бо бачилися вперше.

Після вінчання Зубенко видав своїй дружині окремий паршпорт і... впав в мелянхолію, бо страшенно закохався в свою жінку, але боявся се їй показати, навіть бачитися з нею боявся, щоб вона, боронь-боже, не подумала, що він такий нахабний, що хоче вжити відносно неї своїх подружних прав. З того часу Зубенко зовсім змінився: перше він часто заходив до нас, співав, чудово приграючи на балалайці, завжде був веселий, балакучий, а тепер перестав ходити до університету, не ходив і до нас і, або лежав на ліжку, або йшов за місто, де нема людей. Не знаю, як воно у них сталося, але приїхавши після літніх канікул в Харків, я стрів Зубенка в університеті радісного, веселого і він, нічого не кажучи мені, затягнув мене до себе, де виявилося, що вони з жінкою вже живуть удвох разом вже тижднів зо два; я росказав їй, як її чоловік мучився, а вона теж оповіла, що з першого-ж погляду закохалася в нього і все шукала стрічі з ним і боліла душею, бачучи, що він наче навмисне уникає її; вона була така наївна, така незнаюча практичного життя, що другої такої тяжко було здибати, наприклад, вона певна була, що качка і гуска, то один птах, тільки качка жіночого роду, а гуска (по московському гусь) мужеського. Правда, я вже тут на еміґрації стрів одного київського Українця-офіцера, який певний був, що віл і бугай ріжної породи звірята. Не знаю, як ґенеральська дочка зжилася з селянським сином, бо вони незабаром виїхали з Харкова і потім я про них ніколи нічого не чув.

В початку 1883 року я умовився з одною з Лубенок, Марією Садик, а Вержбицький з другою — Павловською, побратися і повідомив про се дядька, але він запротестував, маючи намір аженити мене з нашою далекою родичкою, що мала 1,200 десятин землі в Ананевські повіті; я відповів йому, що вже вибрав молоду собі по души і инчої не хочу, а тому сими днями маю з нею шлюб брати. Дядько пробував мене залякати тим, що не посилати-ме мені грошей на життя, але я відповів, що рішення свого не перемінню, не дивлячися на його погрози і, хоч моя молода має всього сім десятин землі, але ми якось проживемо; на тому наша переписка і перервалася. Разом з Вержбицьким ми повінчалися, разом з товаришами відгуляли весілля, накупивши горілки, пива, шинки та ковбаси; товариш по гуртку Соколов грав на ґітарі і ми провели вечір в співах та танцях „козака". Не дістаючи від дядька грошей, ми якось прожили до літа на невеличкий запас грошей, що був у моєї дружини. На літо ми поїхали до жінчиних родичів на Лубенщину; батько і мати її давно померли, була у неї нерідна бабка в с. Пятигорцях, друга жінка дідова, що дістала від діда 30 десятин землі та брат, що господарював на хуторі, коло Лубен, на сорока десятинах, а у дружини моєї та її сестри було -там-же по сім десятин. Погостювавши трохи у баби, ми переїхали на хутір до брата й старшої незамужньої сестри, де й прожили ціле літо. Літом я працював у полі так, що сусіди шуринові (шваґрові), заможні козаки, брати Заволошні, певні були, що я селянський син, змалку звиклий до роботи і я їх в тому не розпевнював. При розділі брата з сестрами, коли шурин виділив їм їхні пайки, один з Заволошних, думаючи, що я заінтересований жінчиною пайкою, радив мені вимагати землі з другого боку, бо там кращий ґрунт, кажучи приказку: „Тесть любить честь, зять любить взять, а шурин очі хмурить, щоб не дать".

Треба сказати, що виїзжаючи до жінчиних родичів, я подав дядькові свою адресу і він, побачивши, що я обжодюся і без нього, мусів помиритися з фактом і прислав мені своє благословення і гроші та прохав приїхати в Перешори; так ми з ним і помирилися.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ХОЛОДНЕ ВЕРЕМЯ—НАСЛІДКОМ ВИБУХІВ ВУЛЬКАНІВ

Звідомлення про клімат почавши від 79-го року, коли Везувій засипав Геркулянум і Помпеї стверджують факт, що за вибухами вульканів усе слідували поважні кліматичні зміни. Дуже богато випадків показують, що після вибухів вульканів наступали все рік два роки виключно холодні. Робили такі спроби: пускали в гору бальон (або т. зв. паперового вірла) з термометром. У висоті, на віддаль яких 6 і пів миль є температура від 100 степенів понизше зера. У цих високих сферах нема ні хмар, ні вітрів, ані дощу. Хмари, дощ і вітри, все то є появи, які на областях понизше цих шість і пів милі.

Підчас вибуху вульканічна мішанина підноситься у воздух над вульканом так як хмари. Катастрофальний вибух вулькана Томборо 1815-го року (коли то згинуло 56 тисяч людей) счинив стільки пилу й попелу, що цілий край у віддалі яких 300 миль був цілих три дні окутаний в густу мряку й повну темряву. Від часу до часу міряли хмари, мішанину пилу й диму й переконалися, що досягають висоту 13 миль. З цього велика частина пилу летить у т. зв. висші сфери. Там (як уже перше сказано) нема вітру, щоби уносив дальше цей попіл, ані дощу щоби його змив. Вульканічний пил такий ніжно дрібоссенький, що часть цілий рік може-вдержатися й більше, заки вкінці впаде у низші області. Тому то вульканічний пил остає більше місяців у висших сферах.

Ця маса пилу притягає до себе велику часть сонішного тепла. В противному разі це тепло огрівало би землю. Науковими спробами й обчисленнями доказано, що зовсім мала скількість, цебто 1500-на частина кубічної милі вульканічного пилу, розділеного навколо цілої поверхні землі вистарчить, щоби зменшити сонішну силу на цілих 20 процентів. Колиб це могло тривати кілька літ — настала би ледяна доба. Наші часи сприяють для цього досить, бо вульканічні вибухи майже не устають. Колишня ледяна доба повстала наслідком безперестанних вульканічних вибухів.

БУДАПЕШТЕНСЬКІ БАНКИРІ — ОБМАНЦІ

З Будапешту втекли два найвизначніші банкирі, а нанесли людям шкоди на шість міліярдів мадярських корон. Утікачі то знатні шефи банкового дому Рот і Комп. Армін Рот і Геза Кормош. Ці банки мали підприємства також у Відни і Берліні. На спекуляції валютою заробляли вони величезні суми. І так Армін Рот в 1922 р. заробив на берлінській біржі величезні суми на спаданню марки. Колиж марка потім впала від 50 до 20 тисяч на одному доларі, втратив свій заробок і мусів втікати з Берліна. Коли Рот подорожував, усе брав окремий вагон, а з ним цілий почат. Два секретарі, масер й два журналісти, які робили йому рекляму по газетах. Кормош був недостежимий „джентельмен" для жіночої краси. Котра жінка була в його ласках, діставала найдорожчі футра. Тому й знали Кормоша в Будапешті під призвищем „футряний каталір". Він був широкозвісний дандис. В мешканню Кормоша остало 20 зимових курток, 70 убрань, 1400 шовкових сорочок, 2000 шовкових шкарпиток. Думають, що оба втікли до Америки, бо два дні заки зникли з Будапешту, закупили більші скількости долярів.

Тимко Милещук.

ІНВАЛІД

Вибрався Стрілець на війну,
Лишив жінку неспокійну;
Лишив ет з діточками,
Із маленькими синами.
Лишив маму, лишив тата,
Лишив сестри, лишив брата.
Коли з ними вже прощався,
Мов дитина розплакався:
— Не жаль буде ми вмирати,
Щоб Вкраїну збудувати. —
А як вийшов за село,
Стало гірко, невесело.
— Щоби хоча не спізнити,
Свого Львова боронити! —
Заки пішки він добився
Тай під Львовом опинився,
Наші Львів вже покидали
Тай за Збруч всі прямували;
Ішли війні засмучені
І голодні й помучені
Покидали Галичину
Щоб ратувать Україну.

Стрільця братом привитали,
У військовий мундур вбрали.

Пішла борба за ту волю; —
Не принесла нашим долю.
Наші сили роздвоїли
Неогляді московщину;
Другі наші необачні
Що Полякам були вдячні,
З Поляками ся збратали
Лихам в ярмо нас віддали.

— Шкода Стрільче твого віку! —
Хто поглане на калiку
Словом теплим обізветься,
А у Стрільця серце рветься.
Бо рук обох вже не має
Ні він жінку привитає?
Тай ті діти, що їх любить,
Як їх тепер пригорубить?

Перші діти го узріли —
Швидко до батька всі прибігли;
Хтіли його привитати,
В нього рук цілувати...
Вийшла жінка, вийшла мати
Стали всі його питати:
Де подів він руки свої?
А й він мовчить і сумує.
Відтак з плачем нарікає
Що калікою вертає,
Що хто буде годувати
Неужитка коло хати.
На це мати так сказала:
— Малим тебе годувала
І тепер таксамо буду
Поки сама жива буду.
Й жінка каже: не журися
Не тривожся, звесилися
Мені слава, мужа маю
Якимсь неоди величаю,
Що не важив життя свого
Ані віку молодого.
Й сини батька обступили
І весело говорили:
Ми здорові руки маєм
Ми ся праці не злякаєм.

За волю народа каліками стали,
За Україну здоровле віддали. —
Чи забудем інвалідів в їх чорній годині
Заки доля близєнсе усій Україні?

ДОПИСІ

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Жертви на народні ціли.

На вічу, 3. лютого, зложили жертви слідуючі: Петро Коцярський 5.00; Лука Ганчарик 4.00; проф. М. Гаїв і Михаїл Чагарин по 2.00; Іван Затонський, Йос. Чагарин, Іван Янчишин, Михаїл Буката, Михаїл Заплітний, Мих. Кінаш, Олекса Литвинець, Йос. Квасніцький, Микола Герман, Іван Пурич, Юрій Самборський, Мих. Бардачевський, Василь Бурак, Дмитро Римпник, Стефан Лемішка, Ілія Чорний, Микола Вецал, Кость Ходоровський, Микола Музика, Вол. Липський, Денис Матвіїв, Анастазія Янчишин, Андрій Гаяпіяк, Анелька Городинська, Марія Купшір, Яким Шаравара, Іван Синишин, Петро Олійник і Н. Н. по 1.00; Мих. Пророчок 75 цнт.; Василь Козак, Вас. Кінаш, Семен Бухтик, Ілія Косяк, Григорій Вецал, Петро Рибаков, Теодор Турецький, Петро Сулима, Іван Панькiв, Василь Коцябинський, Петро Гук, Стан. Захаркiв, Ігнатій Гаивка, Іван Гулюдяк, Стан. Виспянський, Петро Гембаровський, Весилюк, Микола Лісоцький, Ігнатій Тепер, Йосиф Каня, Мойсей Коперник, Микола Шпак, Ів. Рапко, С. Б., Юрій Іванович, Андрій Басан, Іван Назарик, Семен Бухтик, Петро Шевчук, Василь Пасічний, Семен Рогожин, В. Копитко, Стефан Сагайдак, Стефан Гурбиль, Михайло Познанський, Прокіп Зарвяний, Розалія Харук, Іван Правоз, Лука Комоницький, Микола Тригубчак по 50 цнт.; Іван Боднар 40 цнт.; Павло Сорокатий 35 цнт.; Ксеня Коперник 30 цнт.; Н. Н., Томко Лаба, Марія Кінаш, Мих. Матвіїв, Розалія Шевчук, Анастазія Слободян, Павлина Назарик, Ів. Кисіль, Теодор Пригода, Іван Гуца, Йос. Шуманський, Лев Швак, Василь Корнилюк, Текля Паньків, Н. Буртик, Матвій Соловчук, Йосиф Куриляк і Ілія Захаркiв по 25 цнт.; дрібні жертви $2.45. — Разом $72.70.

Вічевий комітет складає усім жертводавцям щиру подяку.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Коляда на Читальню „Просвіти" села Якторова, повіт Перемишляни, Гал.

Павло Гнатів, Олекса Найдан, Іван Триш по 5.00; Василь Мельник, Мик. Поліщук і Василь Павлик по 3.00; Вас. Орехівський, Кость Миронюк, Федь Баран, Василь Боднар, Василь Босий, Прокіп Огурок, Павло Бедрій, Василь Босий (Мик.), Марцін Бодай, Дмитро Олійчик, Іван Бабінець, Роман Рибак, Федь Стефанів, Прокіп Кріль по 2.00; Теодор Новин, Андрух Корчинський, Василь Доскоч, Тимко Мойса, Іван Гетьман, Іван Нагулях, Григ. Войчик, Мик. Пилаковський, Яков Шихта, Анна Баран, Юсько Анклевич, Митро Помийчук, Лев Крутович, Олекса Романишин, Микола Яцура, Ник. Яцура (мол.) і Іван Бедрій по 1.00; Ілько Боднар, Лука Вантух, Петро Задорожний, Михаїл Демський і Теодор Степів по 50 цнт.; Федь Гнатів, Микола Табащука і Агафія Бібла по 25 цнт. — Разом $72.25.

Вислано до краю 70 долярів, оплата 3.50, комітет доложив 1.25. Гроші передано на руки Івана Цьоня, число пересилки 49886. Відбираючого гроші змінюсь по неволі політичних відносин в краю.

Жертводавцям щира подяка та сердечне пасибі. Хтоб з односільчан бажав зложити дальшу жертву, просим голоситись до комітету на адресу гр. Василя Босого, 421 Іст 5-та улиця.

Комітет Колядників.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилають до помiщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошенням присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цнт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз Ся постанова входить в життя 1. грудня б. р. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5-6 днів перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагався сего потреба, бути час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непомiщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи"

КАТАЛЬОГ
КНИГАРНІ „СВОБОДИ"

83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СЛІВЦЕ ДО НАШИХ ПОКУПЦІВ

Хто більше читає той більше знає.

Се вже неоспоримий факт, що народи, які сьогодня стоять висше культурно, завдячують се просвіті, — і читанню книжок. Вони не жаліли гроша на віддержанню своєї літератури, не жаліли часу на читання книжок, не дивились обоятно на просвітні потреби. Не диво отже, що й підпялись висше від инших народів.

Нам треба памятати се, що й вони колись стояли низше, тому перед нами так само отворена дорога до більшого поступу як у них. До сего не запізно. Однак сего ми потребуємо зараз, а не колись. На світі нічого не стане, єсли народи будуть менше більше однаково стояти культурно і просвітно, бо тоді один буде мусів другого рівно трактувати. Читайте отже книжки і то читайте найбільше, а будучність перед Вами.

ДЕ СВІДОМІСТЬ, ПРОСВІТА, ПОСТОЯННІСТЬ — ТАМ СИЛА!

Книгарня „Свободи" (Українського Народного Союза) зробила богато для просвіти українського народа, від часу свого основання. Нехайже і на дальше Українці поперають її і замовляють книжки від сего найбільшого видавництва української літератури в Америці і взагалі в Канаді.

ВКАЗІВКИ ДЛЯ ЗАМОВЛЯЮЧИХ КНИЖКИ. — Кождий замовляючий книжки повинен виписати виразно всі титули книжок, які йому подобаються і обчислити загальну належитість за книжки. Гроші найкраще посилати переказом Money Order. Адреса замовляючого мусить бути виписана ... Книжки при замовленню оплачує ... чені книжки коли замовляючий не прислав на рефлектор 10 центів, книгарня не відповідає за книжки ... за всі висилання відповідно почтою. Гроші належить посилати наперед. — Замовлені книжки ...

ДЛЯ ТИХ, ЩО ХОТЯТЬ ЗАНЯТИСЯ РОЗПРОДАЖЮ КНИЖОК, ДАЄМО ЗНАЧНИЙ ОПУСТ.

Гроші належить посилати на поштовий або експресовий мoни-ордер на імя, яке подано у повисшій адресі.

„SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.